

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน จังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกและเชิงลบกับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน และปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของ อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อนำผลที่ได้จากผลการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาในการพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐาน และบทบาท อสม. ได้อย่างเหมาะสม ตรงตามสภาพท้องถิ่นและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะส่งผลให้เกิดการบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้าอย่างยั่งยืน และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนต่อไป

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 5.1.1 คุณลักษณะทั่วไปของประชาชนเขตชนบทในด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล และด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 5.1.2 ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ที่เป็นจริง และบทบาท อสม. ที่คาดหวัง ในงานสาธารณสุขมูลฐาน
- 5.1.3 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ที่เป็นจริง และบทบาท อสม. ที่คาดหวัง
- 5.1.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน
- 5.1.5 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน

5.2 ระเบียบวิธีวิจัย

5.2.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณแบบตัดขวาง (Cross – sectional Design)

5.2.2 ประชากรที่ศึกษา เป็นประชาชนเขตชนบทในจังหวัดชัยภูมิ ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 668,886 คน (ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2540)

5.2.3 กลุ่มตัวอย่าง ใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ซึ่งได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling) และคำนวณหาสัดส่วนตัวอย่าง (Probability Proportional to size)

5.2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ประชาชน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

5.2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปสัมภาษณ์ประชาชน โดยมีผู้ช่วยนักวิจัยเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานอยู่ทำงานพัฒนาบุคลากรและการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผ่านการอบรมและทดลองใช้แบบสัมภาษณ์แล้ว จำนวน 7 คน

5.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ในเชิงปริมาณหลังจากบรรณาธิกรณเรียบร้อยแล้ว นำไปลงรหัส จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ ค่าสถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน

5.3 สรุปผลการวิจัย

5.3.1 ลักษณะทั่วไปของประชาชนเขตชนบท ในด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและสังคม และสภาพภูมิศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 79.8) สถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 74.5) อายุระหว่าง 30 – 39 ปี (ร้อยละ 72.8) สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 87.3) อาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 72.8) รายได้เฉลี่ยครอบครัว (โดยไม่หักค่าใช้จ่าย) ต่อปีระหว่าง 20,001 – 40,000 บาท (ร้อยละ 34.5) ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อปี 51,972.06 บาท ประชาชนส่วนมากมีหนี้สิน (ร้อยละ 68.2) โดยเฉลี่ยจะมีหนี้สินครอบครัวละ 29,083.20 บาท ประชาชนมีส่วนร่วมในงานสาธารณสุขมูลฐาน อยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 65.5) การรู้จักคุ้นเคยกับ อบ.ม. อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 63.8)

5.3.2 ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อบ.ม.ที่เป็นจริงและบทบาท อบ.ม. ที่คาดหวัง ในงานสาธารณสุขมูลฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาท อบ.ม.ที่เป็นจริงในงานสาธารณสุขมูลฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.5) ซึ่งกิจกรรมหลักในงานสาธารณสุขมูลฐานที่ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาท อบ.ม.ที่เป็นจริงว่า มีการปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านงานโภชนาการ ด้านงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค และด้านงานศึกษาประชาสัมพันธ์

ตามลำดับ ส่วนบทบาทที่ อสม.มีการปฏิบัติน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้าย คือด้านงานทันตสาธารณสุข ด้านงานควบคุมป้องกันโรคเอดส์ และด้านงานคุ้มครองผู้บริโภคตามลำดับ

สำหรับบทบาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.1) กิจกรรมหลักในงานสาธารณสุขมูลฐานที่ประชาชนคาดหวังมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านงานโภชนาการ ด้านงานจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน และด้านงานส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรค บทบาทที่ประชาชนคาดหวังน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้าย คือ ด้านงานทันตสาธารณสุข ด้านงานปฐมพยาบาลและรักษาพยาบาลเบื้องต้น และด้านงานอนามัยแม่และเด็กและวางแผนครอบครัวตามลำดับ

5.3.3 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่เป็นจริงกับบทบาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ที่เป็นจริงกับบทบาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย1.7) กิจกรรมหลักในงานสาธารณสุขมูลฐาน ที่มีความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่เป็นจริงกับบทบาท อสม.ที่คาดหวังมากที่สุด 4 อันดับแรก คือ ด้านงานจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน ด้านงานปฐมพยาบาลและรักษาพยาบาลเบื้องต้น และด้านงานคุ้มครองผู้บริโภค ตามลำดับ ส่วนบทบาทที่มีความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นต่อบทบาท อสม.น้อยที่สุด 4 อันดับสุดท้าย คือ ด้านงานโภชนาการ ด้านงานส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรค ด้านงานสุขภาพ สิ่งแวดล้อมและจัดหาน้ำสะอาด และด้านงานสุขศึกษาประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

5.3.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาท อสม.ในงานสาธารณสุขมูลฐาน

5.3.4.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน การวิจัยได้ผลดังนี้

ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน ที่มีความสัมพันธ์กับบทบาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเชิงบวก คือ อายุ ($r = 0.123^*$) ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ในเชิงบวก ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม

($r = 0.142^{**}$) การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสาธารณสุขมูลฐาน และการรู้จักคุ้นเคยกับ อสม.กับประชาชน ($r = 0.366^{**}$ และ $r = 0.204^{**}$)

ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่มีความสัมพันธ์ กับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ได้แก่ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อปี (โดยไม่หักค่าใช้จ่าย) และภาวะหนี้สิน

5.3.4.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ที่เป็นจริงกับบทบาท อสม. ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน การวิจัยได้ผล มีดังนี้

ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน พบว่าทุกตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่เป็นจริง กับบทบาท อสม.คาดหวัง ในงานสาธารณสุขมูลฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 .

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ที่เป็นจริงและบทบาท อสม.ที่คาดหวัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเชิงบวก คือ อาชีพเกษตรกรรวม ($r = -0.156^{**}$) และการรู้จักคุ้นเคยกับ อสม. ($r = 0.165^{**}$)

ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่มีความสัมพันธ์ กับความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม.ในงานสาธารณสุขมูลฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ได้แก่ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อปี (โดยไม่หักค่าใช้จ่าย) ภาวะหนี้สิน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสาธารณสุขมูลฐาน

5.3.5 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน

5.3.5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาท อสม. ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน

ผลการวิจัย จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอนทำให้ทราบว่า มีเพียงบางปัจจัยบางประการเท่านั้น ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่มีผลต่อระดับบทบาท อสม. ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐานตามความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งได้แก่ สัมพันธภาพระหว่าง อสม.กับประชาชน อายุ และอาชีพ เกษตรกรรม โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 15.3

5.3.5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชน ตอบบทาทอสม.ที่เป็นจริงและบทาท อสม.ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน

ผลการวิจัย จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน ทำให้ทราบว่า มีเพียงบางปัจจัยบางประการเท่านั้น ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่มีผลต่อระดับความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนตอบบทาท อสม. ที่เป็นจริงและบทาท อสม. ที่คาดหวังในงานสาธารณสุขมูลฐาน ได้แก่ การรู้จักคุ้นเคยกับ อสม. และอาชีพเกษตรกรรม โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ ร้อยละ 4.6

5.4 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากผลการวิจัยถึงความคิดเห็นของประชาชนบทาทตอบบทาท อสม.ในงานสาธารณสุขมูลฐาน ทำให้ทราบถึงปรากฏการณ์ต่างๆทางสังคม ที่สามารถนำมาสนับสนุน ทฤษฎีหน้าที่นิยมของ พาร์สัน ดังนี้

ตามแนวคิดของทฤษฎีหน้าที่นิยมของพาร์สันนั้น ทุกระบบของสังคมในชุมชนจะประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการคือ ระบบสังคมในชุมชน ต้องมีวัตถุประสงค์ มีการปรับตัว มีการบูรณาการ และมีการจัดการกับความตึงเครียด ดังนั้น ในโครงสร้างของสังคม จึงประกอบด้วยสมาชิกที่ทำหน้าที่ต่างๆกันเพื่อรักษาดุลยภาพของสังคมเช่น สถาบันครอบครัวทำหน้าที่อบรมดูแลสมาชิกในครอบครัวให้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายหรือความสุขของครอบครัว ในขณะเดียวกันสมาชิกของแต่ละครอบครัวจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันกับสมาชิกของครอบครัวอื่นๆ จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อลดความขัดแย้งหรือลดภาวะวิกฤติ

ในกรณีที่สมาชิกในครอบครัวเกิดการเจ็บป่วย ซึ่งถือว่าเป็นภาวะวิกฤติในสถาบันครอบครัว ดังนั้น จำเป็นจะต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของสมาชิกภายในครอบครัวเพื่อลดภาวะวิกฤติในครอบครัวลงลง ซึ่งตามโครงสร้างของสังคมในชุมชน กระทรวงสาธารณสุขก็ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ อสม. ทำหน้าที่จัดการกับภาวะดังกล่าวด้วยการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน ดังนั้น อสม.จึงมีหน้าที่ประจำอยู่ในโครงสร้างของชุมชนและต้องแสดงบทบาทตามที่กำหนดไว้ต่อสมาชิกของชุมชนนั้นๆ

จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า อสม.ยังไม่สามารถแสดงบทบาทได้ตามบทบาทหน้าที่ของ อสม. ตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด และตามความคาดหวังของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนมีความคิดเห็นว่างบทบาท อสม.ที่เป็นจริงอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ความคาดหวังของประชาชนอยู่ในระดับมาก

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ที่เป็นจริงอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ความคาดหวังต่อบทบาท อสม. ของประชาชนอยู่ในระดับมาก เมื่อนำมาคำนวณเปรียบเทียบหาความแตกต่างระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง พบว่าอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน ควรจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงบทบาทให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ กล่าวคือ ควรมีการจัดลำดับความสำคัญของความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐานในระดับพื้นที่ โดยการพิจารณาคัดเลือกจากบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐานที่ประชาชนมีความคาดหวังมากเป็นอันดับต้นๆก่อน ได้แก่ ด้านงานโภชนาการ ด้านงานจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน และด้านงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ควบคู่ไปกับการทบทวนถึงบทบาท อสม. ที่มีความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท อสม. ในระดับสูงๆ ว่าบทบาทตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้ กำหนดให้แก่ อสม. นั้น มีความเป็นไปได้หรือมีความจำเป็นสำหรับประชาชนมากน้อยเพียงใด กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ ด้านงานจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน ด้านงานคุ้มครองผู้บริโภค ด้านงานปฐมพยาบาลและรักษาพยาบาลเบื้องต้น และด้านควบคุมป้องกันโรคเอดส์ เพื่อเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐในยุคเศรษฐกิจถดถอย

2) จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน คือ การรู้จักคุ้นเคยกับ อสม. อายุ และอาชีพเกษตรกรรมโดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 15.3 และจากผลการวิจัยที่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นต่อบทบาท อสม. ที่เป็นจริงและบทบาท อสม. ที่คาดหวัง คือ การรู้จักคุ้นเคยกับ อสม. และอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น การที่จะพัฒนาบทบาท อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐานที่เป็นจริงอยู่ในขณะนี้ให้เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนได้นั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง อสม. กับประชาชน ให้ความสนใจกับอาชีพเกษตรกรรมของประชาชน และควรมีการจำแนกกลุ่มอายุของผู้รับบริการ เพื่อการบริการสาธารณสุขที่เหมาะสม

5.4.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัจจัยทางด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยมีความสามารถในการทำนายค่อนข้างต่ำ ดังนั้นอาจมีปัจจัยบางประการที่ผู้วิจัยไม่ได้นำมาศึกษา แต่อาจมีผลต่อความคาดหวังของประชาชน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ของประชาชนในเรื่องงานสาธารณสุขมูลฐาน

2) ควรศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของ อสม.ในงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยเฉพาะในกิจกรรมที่มีความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นต่อบทบาทมากที่สุดในระดับต้นๆ ได้แก่ ด้านงานจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน ด้านงานคุ้มครองผู้บริโภค ด้านงานปฐมพยาบาลและรักษาพยาบาลเบื้องต้น และด้านงานควบคุมป้องกันโรคเอดส์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนและผลที่ประชาชนได้รับ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพว่ามีความเป็นไปได้ มีประโยชน์ต่อประชาชนมากน้อยเพียงใด มีความเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการหรือไม่ และความคุ้มค่ากับงบประมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อใช้ประกอบการกำหนดแนวทางดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน นั่นคือ “GOOD HEALTH AT LOW COST “